

CAMPI QUI PUGUI, QUE ARRIBEN ELS POETES

POETES KURDS: UNA LLUITA DE MES DE QUARANTA ANYS

«Si el poble kurd és mal conegut, la seva literatura resta pràcticament ignorada».

Gérard Chaliand

Les agències de notícies informen. La clientela vol sang, però sembla ser que no tota la sang és notificadora de la realitat. Quan els negocis, els govern i els rebels lluiten, l'atenció mundial s'hi aboca. Si només hi ha una miqueta de petroli, un poble petit, escampat per diversos països i el poder central té les de guanyar, els peixos grossos és deixen estar d'idealismes i s'encaixen amicalment les mans, encara que sigui a costa del més gros element de ruptura de vida: la mort.

Tothom, que llegeixi els diaris, sap qui és un fedayin, un tupamaro, un montonero, però altres noms, aymamara, pesh merga, nyaga-nyaga... són desconeguts quan el silenci de les agències de notícies esdevé norma. Certament hi ha causes, impossibilitat de visitar, com a corresponsals, els fronts de guerra, absència d'informació per part del govern central, etc., i, amb tot, quantes situacions més difícils no s'han conegut? I ens cal parlar una mica del poble kurd per entendre els seus poetes.

El poble kurd el componen uns onze milions de persones. La seva distribució es per la zona de l'Àsia Central, és a dir: Irak, Iran, Rússia, Síria i Turquia. En tots els països els conflictes han estat, o són, causa d'unes llargues guerres, el poble vol viure, sense estar castrat i lluita, follament, com pot, amb fusells de la primera guerra mundial, amb trampes prehistòriques —rocs, sots—, per salvar als seus fills la tan difícil llibertat. Tret de Rússia, on una liberalitat, ha permès que la guerra no existeixi, en els altres llocs, pel·lícula, novel·les i esforços reduïts i aïllats, com ara aquest d'avui, intenten presentar la problemàtica d'aquests països on regna la guerra i el culpable, si podem acusar, cosa difícil per la gran quantitat de factors que caldria mesurar, es mira la baralla, d'allunya i se'n renta les mans. Es clar, estan civilitzats. Ens referim al colonialisme anglès, a l'imperialisme que encara té a Europa una colònia, a la terra de l'estret.

Dins de l'Irak podríem analitzar tres grups: el poble kurd, mahometà de secta sunnita, i la resta d'habitants, uns sis milions enfront els quatre de kurds, que tenen la mateixa religió però es divideixen en dues sectes: la sunnita i la xiïta. A despit de la mateixa religió i secta la lluita es ferotge d'acord amb la mentalitat d'aquella terra. Els sunnites, poderosos, rics i amb el poder polític-militar a la mà, s'oposen als seus germans de religió però no pas de raça i tradició, envien els tancs, el canons i l'aviació a lluitar contra homes a cavall, amagats, en guerrilla, com en pel·lícules que veiem tan tranquil·lament on hi ha «bons» i «dolents», i a la fi, és clar, guanyen els «bons».

La guerra ha estat el catalitzador d'una literatura d'acció, d'amor, d'odi... poemes i cançons, rondalles i tota la literatura que es pot fer oralment. Alegria per la victòria, tristesa pels morts en el bombardeig d'abans d'ahir, recança pel marit presoner, enyor davant la quitxalla protegida a les muntanyes, en coves, poblats nòmades... En fi, una espècie de romanticisme heroïc i de poesia social de sensibilització. No cal pas comentar com la guerra es fa en reduïda escala, avui una baralla, demà una expedició, és a dir, la guerrilla, la literatura és a l'ensens, poca cosa, sense mitjans, amb voluntat de supervivència i amb desig de tenir una autonomia nacional, un reconeixement de la seva llengua, la presència dels kurds en l'administració de l'estat, la creació d'un ministeri d'afers kurds... Les paraules no ho han aconseguit i les armes parlen. Estem explicant una situació de lluita quan la realitat és que des de fa quatre anys hi ha, a l'Irak, un tractat de treva d'hostilitats, ara bé, si es compleixen o no, si la situació ha canviat, escapa les

nostres fonts d'informació, aquesta no es troba. Amb tot els poetes, en edició de l'any 61 a Maspero (1), donen fe del seu temps.

Tenia les anteriors notes des de fa un mig any enlestides però ara el problema kurd s'ha refivat malgrat, des dels anys 30, mai no estar mort. Un amic que té un company d'estudis d'aquelles terres diu que la C.I.A. hi ha abocat el carro però crec que no cal que la C.I.A. s'hi llenci car les situacions, les relacions, entre els pobles kurds i iraquí són prou dolentes, a nivell de governs és clar, com per tornar a fer un espetec amb batalles, fronts, notificacions diàries i morts, com cal en una guerra de debò.

Fa quatre anys (14 de març) es va signar un tractat de pau. Després (11 de març) s'ha reconegut oficialment el projecte d'autonomia kurda però les hostilitats han tornat a ser el pa del dia i el líder, el cabdill kurd, Mullah Mustafà El Barzani, agafa amb bon peu la lluita fins el punt que el Consell de Seguretat decideix demanar informació exacta envers els incidents que motivaren una queixa iraquí el dotze de març, l'endemà de l'atorgament del projecte d'autonomia. I és que l'estatut d'autonomia no convenç al poble kurd, segons una informació, 4 milions de persones, segons altres 11, que actua conscientment com ho demostra el fet de no atacar els pous de petroli per no fer decantar als països occidentals contra seu. Utilitza força informació d'un reportatge de William Carter (revista *Life*) periodista francès que es va poder infiltrar en les guerrilles kurdes, els «pesh mergas», «voluntaris per morir», moderns kamikazes que donen la vida per la tan difícil llibertat nacional i humana.

Les darreres notícies són contradictòries, si cal fiar-nos d'un diari turc, on la minoria kurda viu sota un règim d'opressió més fort que als altres països, el cabdill Barzani (lluitador des del 61 i amb una quantitat per la seva captura: viu o mort, de 3 milions de dòlars) ha acceptat un ultimatum, que expirava el 26 de març, on ultra una amnistia s'atorgaven, anunciades per ràdio Bagdad, unes majors llibertats per al poble kurd: un parlament, una més gran participació en el negoci del petroli, una capacitat de gestió més àmplia, etc. La informació de ràdio Bagdad sembla ser verídica però la del diari turc —*Instambul Daily Tercuman*— no és fiable del tot. L'ultimatum obligava a les tropes kurdes a, òbviament, aturar la lluita i si no es reben més notícies anunciant victòries o derrotes ens haurem de decantar vers la fiabilitat d'aquestes notícies. Els comunicats d'agències informatives, primers d'abril, indiquen que els kurds continuen la lluita i que han mort uns centenars de soldats iraquís i abatut tres avions. D'altra banda l'emissora *La Veu del Kurdistan*, situada dins la zona conflictiva i escoltada a l'est de Turquia, anuncia que els rebels kurds de Turquia han eliminat una força iraquí de 3.000 homes en un parany a la regió de Ruwandiz. No dona informació de les baixes kurdes. Com es pot veure les informacions no deixen veure l'entrellat. Ultra l'errada, fàcil, d'equivocar-se un nom —turc per iraquí com és el més probable, car no tenim notícies de lluita de la comunitat kurda a Turquia— no podem treure'n aigua clara (2). Així que feta una composició de lloc anem a passar poemes kurds, com diu la dita kurda: **El món és una rosa: respira-la i passa-la al teu amic**, anem per feina; transcrivim un parell de composicions en les quals les dones hi tenen força part, autores i lectores, evidentment de tradició oral, car la premsa és absent, el panorama socio-econòmic no permet altra cosa que butlletins especialitzats de cara a l'exterior o per sensibilitzar zones de l'interior una mica cultes car l'analfabetisme és molt accentuat. La dona al país kurd, està molt alliberada, treballa la casa i lluita a la muntanya i no solament la marxista, car hi ha armament de procedència soviètica i una certa penetració ideològica molt suau,

POETES KURDS...

sinó fins i tot la cristiana típica com és el cas de Margarida Georges que té uns postres on se la pot veure amb fusell, rialla i cartutxera damunt el pitram. Així, doncs, la dona participa activament en la tasca de la llar, de la guerra i de la comunitat. Tanmateix és molt respectada, una dita diu: **Celui qui ne craint pas sa femme vaut moins qu'un homme.** Anem doncs, a transcriure els poemes.

**«Mon beau gars
Tu t'en vas en pays étranger, ne m'oublie pas,
Lève-toi, fais de moi une pomme rouge,
Et mets-la dans ta poche!
Quand tu iras entre belles et douces
Sors-la un instant,
Regarde-la,
Ne m'oublie pas».**

Aquesta cançó intitolada **Mon beau gars** recolleix aquest esperit de la dona que espera i dins l'espera fa del record un estimulant per la contínua acció. El traductor al francès és G. Chaliand. M'agradaria reproduir l'epopeia **Mamé Alan** que és l'epopeia nacional dels kurds. Molt romànticament explica les trifulques, peripècies i sensacions de Zin, filla del príncep de Djézira Botan, que és portada màgicament a la cambra d'un príncep —Mamé Alan— que el matí següent, després d'una nit meravellosa, va a la recerca d'aquesta noia única, Zin, durant sis mesos fins que la troba. Aquest llarg poema està publicat, després de passar oralment gràcies als trobadors kurds —**dengbej**— durant diverses generacions, al volum segon del llibre **Texes Kurdes** dins la col·lecció **Textes Orientaux** editada per l'Institut Francès de Beirut l'any 1942. La poesia kurda, com s'ha vist per la petita composició transcrita, és molt senzilla i a més de cançons de la vida diària té com a parts fonamentals els temes èpics i amorosos que forneixen tota una literatura primitiva amb els sentiments primaris: odi, venjança, amor, por, reflexions envers la natura i la terra, etc.

**«Mémir, Mémir, Mémir,
O petit oncle,
On t'a ravi ta bien-aimée,
Pauvre petit oncle.**

**Viens, vois, comme elle s'en vient,
Pleine de gaité et de malice,
Elle exhale un parfum de rose,
Respire-le pauvre petit oncle, respire-le».**

Com veiem també predomina en aquesta cançó el sentiment amorós que tan arrelat està en el Kurdistan on la rosa fa companyia al fusell. Ha estat traduïda, com l'anterior, per l'antòleg G. Chaliand que juntament amb Roger Lescot, Pierre Rondot, Lucie-Paule Marguerite i Hereqol Azizam s'han preocupat de donar a conèixer al món occidental una literatura, menor, però de testimoniatge, que és força interessant per les nostres coordenades típiques d'estructuració mental i operativa.

**«Le vent froid des pâturages s'éte a soufflé sur moi.
La douleur, les souffrances d'Hemdo mon oncle
Son lourdes; jusqu'à ce qu'on me mette sous le lourd tombeau.
La douleur, les souffrances d'Hemdo mon oncle auront des
[rameaux dans mon cœur.**

**Je regarde avec attention les pâtureges encore tachés de neige,
Que Dieu détruise la maison d'Eched, fils de Khélit!
Au marché et dans les bazars de la ville d'Hezro
Ils sont assis; ils marchandent et choisissent cartouches et mu-
[nitions.**

**Ils portent un coup au corps d'Hemdo mon oncle.
Dans le soir de Dieu, que la graisse du cœur des ennemis
[se fonde!**

**Le vent froid des vallées a soufflé sur moi.
Puisse-t-il n'avoir pas dérangé l'agal et le turban des cavaliers!**

**Ils portent un coup au corps d'Hemdo mon oncle.
Que meure la prunelle dans l'œil des ennemis, qu'un épieu y
[pénètre!**

**J'ai vu la jument d'Hemdo mon oncle
Revenir avec sa selle sanglante, sa selle videl».**

JOSEP M. FIGUERES

(1) GERARD CHALIAND. — **Poesia populaire des turcs et des kurdes.** París, 1961. François Maspero. col. «Voix, 3». 147 pàgs.

(2) Un reportatge molt ben fet és el del «L'Express». Núm. 1.185. 31-3-74. pp. 62-63, titulat: «L'ultimatum kurde».